

BOSHLANG'ICH TA'LIM

Sobid AVEZOV
Buxoro davlat universiteti
bo'shlang'ich va maktabgacha ta'lim uslubiyoti
kafedrasi dotsenti, filologiya fanlari nomzodi

Mahbuba SHARIPOVA
Buxoro davlat universiteti
bo'shlang'ich va maktabgacha ta'lim uslubiyoti
kafedrasi o'qituvchisi

QO'SHIQLARNING LINGVOPOETIK TABIATI VA TAHLILI XUSUSIDA

Maqolada xalq qo'shiqlari badiiy-estetik va poetik tafakkuri jo bo'lgan bu lirik merosning badiiy tili nuqtayi nazaridan o'rganish xalqimizning milliy madaniyati, yashash tarzi va urf-odatlari, qadriyatlarini yanada chuqur anglashda munosib manba sifatida xizmat qilib kelayotganligi xususida fikr yuritilgan.

Tayanch tushunchalar: xalq qo'shiqlari, folklor, do'ppi, badiiy san'at, folklorshunoslik, ishq-muhabbat, milliy madaniyat, lirik qo'shiq.

В статье размышляется о национальной культуре, образе жизни и обычаях нашего народа, изучения их с точки зрения художественного языка тюркического наследия, лежащий в художественно-эстетическом и поэтическом мышлении.

Опорные понятия: народные песни, фольклор, тюрбейка, художественное искусство, фольклороведение, любовь, национальная культура, тюркеская песня.

In article is reflected on the national culture, the lifestyle and customs of our people, to study the artistic language of lyrical heritage is being an artistic-aesthetic and poetic thinking from the point of view.

Supporting concepts: the folk songs, folklore, skullcap, art, folklore, love, national culture, lyrical song.

O'zbek xalq qo'shiqlari folklorning alohida va ommalashgan janrlaridan sanaladi. Unda xalqimizning dunyoqarashi, ma'naviy-estetik olam o'z ifodasini topgan. Kamil inson shaxsini tarbiyalashda qo'shiq eng ta'sirli va samarali vosita sifatida juda katta ahamiyat kasb etadi. Shunday ekan, badiiy-estetik va poetik tafakkuri jo bo'lgan bu lirik merosning badiiy tili nuqtayi nazaridan o'rganish xalqimizning milliy madaniyati, yashash tarzi va urf-odatlar, qadriyatlarini yanada chuqur anglashda munosib manba sifatida xizmat qiladi.

O'zimiz tomonimizdan yozib olingan quyidagi qo'shiq bundida ham oddiy ona tilidan bo'lg'usi keliniга bildirilayotgan mahabati, go'zalligi taxsifi jonzabali ifodalangan:

Qizganing sochi qalin tushibti,
Soyasiga qizil olma pishibti,
Yor ketganda olmalar g'o'ra edi,
Endi kelsa, nozu ne'mat pishibti.

Go'zal ma'shuqaning qalin sochi soyasi – uning husni kamoli, xushsurat bo'lib ulg'aygani timsoli. Qizil olma esa qalbida jo'shqin mahabbat tug'yoni jo'shqinligidir. Ma'shuqa uning qanday tuyg'u ekanligini hali his qilmagan, anglamagan. Soch soyasida olmaning pishgani-mubolag'a, shunday bo'lsa-da, u hali xom, bo'rtinib aytilganda – g'o'ra. Yor ulg'ayganligi ramzi – olmaning pishib, nozu ne'm-

matga aylanganligidir. Bu baytda g' o' ra va nozi ne mat so'zlari asosida tazod san'ati bosil qilingan. Keyingi bandda qizning vor tanlashdagi iztirob, o'y-kechinmalari ona tilidan bayon etiladi:

Qizginaning kalapo'shi shirador,
Qizgina doim bizodan gilador,
Qizginani o'z tavriga qo'ysang,
Chor tarafdan sevib qolgan yon bor.

Kalapo'sh (do'ppi) – go'zallik timsoli. Bu go'zallik "shirador" deya olqishlanadi. Chunonchi, tabiatdagi bamma yaxshi mevalar shira to'playdi, shira so'zi bu yerda insondagi yaxshi fazilatlar egasi sifatida ko'rinadi. Buroq, u erkatoq, sho'x, shu sababli, haq gapni tanlay olmaydi, haq gap oldida "giladorlik" qiladi. Ona nazdida: "uning ustiyoriga (tavriga) qo'ysang, atrofida girdikapalak bo'lgan – xohlagan bir yigitga turmushga chiqib ketaveradi". Qo'shiqda shirador so'zi orqali – tashbeh, ona xoyli orqali tipiklashgan joali obraz yaratilgan.

Bu xavol, qizga munosabat yanada ortiriladi:

Qizgina oqar bulog'ing boshlama,
Moli ko'p deb, har yigitni eshlama,
Mol degani qo'l kiri, yuvsang ketar
Qora zulfing har tomonga tashlama.

"Oqar buloq" ham tashbeh. Bu yerda qizginaning aql-zakovati, mehnati va mehr-muhabbati ramzi sifatida ifodalanoqda. Ona: "Hali bu tiniq fazilatningni hech kimga bildirmagan", – deb nasihat qilmoqda. Yana bandda xalq maqoli orqali boylikka hirs qo'yib aldanmashikka davat etmoqda. Qora zulf (pok muhabbat ramzi)ni har yonga tashlab oshiqqlarini ko'paytirib, o'zini qiynama – deb beg'ubor ko'nglini izhor qilmoqda. Demak, bu band ham o'ziga xos badiiy tasviri vositalari bilan qo'shiq huzuriga hush qo'shgan.

Aslida badiiy bo'yoqlar qanday yuzaga keladi? Ijodkor bu badiiy san'at namunalari qanday ehtiyoj asosida yaratadi? Bunday san'at namunalari psixologik parallelizm tamoyili asosida paydo bo'ladi, deb ko'rsatadi rus akademigi A.N. Veselovskiy. U: "Ibtidoiy odam atrofidagi olamni turli xususiyatlarini his qilishga intilgan. Subyekt va obyekt kategoriyalar o'rtasida bir-birni anglash harakati va munosabati boshlangan. Subyekt – shaxs. Obyekt esa tashqi olam: hayvonot, o'simliklar, ayniqsa, asosiy inson ta'arviri qilingan. U tabiatning o'zgarishi, quyoshning chiqib va boshishi, shamolning bulutlarni tarqatishi, chaqmoqning chaqinlashidan hayratga tushgan. Neoganik, harakatsiz dunyo istiyorsiz ravishda pallelizm silsilasini yuzaga keltirgan [2].

Yuqorilardan ayon bo'ladiki, inson hamisha tabiat bilan munosabatda bo'ladi. Shunga ko'ra, biror predmetdagi xususiyatni boshqa shunday predmet yoki voqea-hodisaga o'xshatadi, qiyoslaydi. Bu jarayon, ayniqsa, xalq maqollarida yaqqol ko'rinadi. Chunonchi, ko'zi moshdek ochildi maqolida ko'z va mosh bir-biriga taqqoslanadi. Moshning yaltiroq, qoramtir, ko'rinishi ko'zning qorachig'iga tasvir jihatidan mos. Shuning uchun ham xatosini aniq tushungan, uning haqligiga to'la ishongan kashiga nisbatan ham ushbu maqol qo'llaniladi. Yoxud ilon zaharli hayvon. Uning zahar sochishi, insonni o'z zahri bilan o'ldirishi hamмага ayon narsa. Buroq quyidagi qo'shiqda shunday zaharli ilon ham oq rangda tasvirlanib, bevafo oshiqning salbiy tasviri yaratiladi:

Oq ilon, Oppoq ilon,
Ovdinda yotgoning qani?
Men yomondan ayrilib,
Yaxshini topganing qani?

Qo'shiq – inson ruhining tarjimoni. U beshikdan qabriga qadar qo'shiq tinglaydi. Qo'shiq bilan dil rozini bayon etadi. Qayg'uli kunlarda ham, qurvonchli damlarda ham qo'shiq bilan hamnafas bo'ladi, qo'shiq og'ushida bo'ladi, qo'shiq yaratadi. Rivoyat qilinushicha, inson tanasiga Oллоh ruhi qo'shiq orqali olib kungan deyishadi. Shunday ekan, uning butun turmush tarzi va hayoti qo'shiqlarda o'z imlikosini topgan.

Qo'shiqlarda xalq hayoti, milliy urf-odat, qadriyat va an'analari butun qirralari hamda jozibasini bilan o'z ko'ruvishiga ega. Qo'shiqlarda xalq tafakkuri, dunyoqarashi va o'ziga xos tabiati mujassamlashgan.

O'zbek folklorshunosligida ham qo'shiq janri tahlili, uning badiiy jilvakorlikka nihoyatda boyligi-yu, tashbehleri semaazzam ekanligi ko'pgina tadqiqotchi olimlarimiz tomonidan tadqiq etilgan. Ularning juda ko'p qisimi yozib olinib, ma'naviy merosimizga aylantirilgan. Ayniqsa, bu sohada o'zbek milliy qo'shiqshunossi va yozib oluvchisi Muzayyana Alaviya, filologiya fanlari doktori, professorlar T.Mirzayev, Mamatqul Jo'rayev, filologiya fanlari doktori A. Musoqulov, olim R. Nosirov, tadqiqotchi N.Ortiqmatov va boshqalarning qo'shiq janri rang-barangligi, lirik ohangdorligi, poetik xususiyatlari atroflicha tahlil etilgan. Yana tanikli olim Ergash Ochilovning "Shoda-shoda marvarid" nomli o'zbek xalq qo'shiqlarining to'plab nashr etilishi ham ulkan yutuqlardan biridir. Shuningdek, folklorshunosligimiz zamindagi Buxoro folklorida ham o'zbek xalq qo'shiqchiligini o'rganish, uni tadqiq etishga katta ahamiyat berilmogda. Xususan, ustozimiz professor O. Safarovning "To'y muborak, yor-yor" asariga kiritilgan nikoh marosimi bilan bog'liq marosim qo'shiqlari "Buxorcha" va "Matnigi" tarozlari asarlari salmoqli hissa bo'lib qo'shildi. Kitobda faqat Buxoroga xos bo'lgan turkumlarining poetik tarloblari, turkumlarining tarixiy genetik asoslari, ijro usullari va kompozitsion xususiyatlari mahorat bilan talqin etilgan. Bundan tashqari, professor Darmonov O'rayeva va olim Dilshod Rajabovning Buxoro xalq qo'shiqlari va termalari to'planib, "Buxor elda gul sayli" kitobida jamlangan. Kitobning muvaffaqiyatli tomoni shundaki, unda o'zbek xalq qo'shiqlari janri tarkibi jihatidan boy ekanligi a'frol etilib, yozib olingan qo'shiq va termalar shu jami mavzusiga xos guruhlarga ajratib keltirilgan. Xalq qo'shiqlarining mehnat, lirik, nikoh to'yidan tashqari, satirik va yumoristik qo'shiqlar, motam qo'shiqlari, mavsumiy qo'shiqlar, zamonaviy va axloqiy qo'shiqlar, bolalar folkloridagi munjojat, nasihat janridagi qo'shiqlar ham yangi ko'rinishdagi qo'shiq namunalardir.

Qo'shiqning o'ziga xos boyligi – badiiy tashbeh va tasviriy vositalarga nihoyat darajada boyligidir. Ulardagi misralar obrazli tashbehlar, iboralar, detallar va badiiy vositalarga boyligi bilan, kishi qalbida muhlanib qolishi bilan boshqa janrlardan farqlanadi. Xalqona ruh, xalqona taranlik va ijodkorlik alohida ko'rinish turadi. Qo'shiqlardagi ro'mol, ro'molcha, uzuk, tikan, ilon, gul, bulbul, olma, lola, daryo, ot kabi badiiy tasviriy vositalar mavjudki, ularning har biri ramziy mazmun kasb etadi. Chunonchi, ro'molcha – ko'ngil, ishq-muhabbat ramzi. Ma' shuqaning o'shiqqa ro'molchani berishi u bilan birga hayot qurishi, buga bo'lishga nizoligidir. Biroq o'shiq uchun eng yuksak orzu. Hayot – mamot jangida g'oliblik sanaladi. Ro'molcha timsoli yozma adabiyotda ham shu ramz-timsolni bildiradi. Alisher Navoiy g'azalida ham ro'molcha timsolida o'shiqning g'am-alamlari, mehr-muhabbati va sadoqati har bir nima qatidagi iplarda mujassam ekanligini badiiy tarzda ifoda etadi:

Yog'lig'in, evkim, tikarsen, igna mujjonmani qil,
Naqsh etarda toni oning nishtai jonimni qil

O'zbek xalqi lirik qo'shiqlarida badiiy tasviriy vositalari rang-barangligi bilan ajralib turadi. Undagi har bir tashbeh: o'xshatish, takror, ritm, jonlanish, sifatlash va ramz kabilar shaxs ruhvatining nuli kechimmalar suratini ifodalashda aniq detal vazifasini bajaradi. Chunonchi, mashhur "Sunbula" qo'shiqidagi o'xshatish har bir o'quvchi ongida umrbod muhlanib qolgandir. Bu o'xshatish firol qo'tida yongan har qanday o'shiq ko'ngliga malham bo'la oladi:

Bu dunyoda bor bo'lsa,
Yurak-bag'ri butuni,
Qog'ozdan o'choq yasab,
Guldan qilay o'tinni,
Qadamingga gullar ochilsin!

Shu narsa aniqki, inson bu olamda yashar ekanmi, abatta u bir narsani qo'lga kiritsa, bir narsani yo'qotadi. Baxt qatida qandaydu baxtsizlik tuyg'ulari: sarflangan behad kuch, g'am-tashvish, alam, mahzunlik va armon kabilar ham yashiringan bo'ladi. Insonga baxt shu yo'qotishlar evaziga beriladi. Bu hayot shartidir. Qog'ozdan hech qachon o'choq yasab bo'lmaganidek, gul hech qachon o'tin vazifasini bajarmaganidek to'la-to'kis, yo'qotishsiz baxtga erishib bo'lmaydi, degan hayot haqiqati bu o'xshatish orqali yorqin bayon etilgan.

Qo'shiqlarda olma obrazlari ko'p uchraydi. Olma ham folklorida o'shiqlar o'rtasidagi ishq-muhabbat ramzi. U aniqroq ifodalanganda oila, farzand ko'rish orzusi timsoli:

Olimning nozikligidan,
Ko'rinadi donasi,
Bargiga shabnam tushibdi,

Men uning devonasi.

Olmaning nozikligi – muhabbati asrash, unga erishish juda murakkab, o'ziga munosib yor topish o'ta hayotiy muammo ekanligi bo'lsa, uning donasi – farzanddek ulug' na'osatga erishish esa undan ham buyukroq baxt. Shabnam – shu yo'l, baxtga tomon qo'yilgan qadarning sofliqi, beg'uborligidir. Devonalik esa ana shu sa'y-harakatning egasi bo'lishdir.

Qo'shiqlarda takrorlash san'ati alohida o'rin egallaydi. Bu takrorlar so'zda, undovlarda, misralarda va naqarotlarda ko'p qo'llaniladi va har biri muayyan poetik vazifa bajaradi:

Oh, ukajonim-ey,
Quralay ko'zim-ey,
Ranginamni sariq qilgan
Shul qalam qosh-ey.

Misralardagi o'xshatishlar (ukajon – juda yaqinlik, quralay – ohu bolasining ko'zidek go'zal ko'z, sariq rang – hajr, uroq azoba)lardan tashqari – ey undovining keltirilishi bu hususiyatdagi ehoroslarni yanada kuchaytirib bayon etish uchun xizmat qilgan.

Qo'shiqlarda yor-yor takrori ko'p uchraydi. Buning asl mohiyati yor-yor-nikoh to'yi marosimini ifoda etadi. Ushbu marosim bilan bog'liq ibora an'anaviy takror turlaridan biri bo'lib, u qo'shiqlarda ritmik musiqiylikni yaratishda muhim vazifa bajaradi:

-Qoshingni qora, deydilar
Qora ko'z ukam, yor-yor,
Shirinso'z ukam, yor-yor,
Ko'rsat qoshingni bir ko'rayin – bir ko'rayin,
Jonim ukam-ey, yor-yor.

Bizning davrimizda xalq qo'shiqlarini ijro etishga bo'lgan qiziqish yanada kuchaydi. Ular xalq kuvida, estrada janrida va turli yo'lida kuylanib kelinmoqda. Ayniqsa, O'zbekiston xalq artisti Farrux Zokirov, Ozodbek Nazarbekov, Gulshanam Mamazoitova, respublikada xizmat ko'rsatgan artistlar Hossila Rahimova, Xurshid Rasulov, Dilroz kabi san'atkorlar repertuaridagi milliy o'zbek qo'shiqlari xalqimizga manzur bo'lmoqda. Shu o'rinda xalq qo'shiqlaridagi so'zlarni aniq his qilmay, so'zlar talaffuzini buzib ijro etayotgan ayrim xonandalarni ham kuzatish mumkin. Bu esa nafaqat o'sha matnni buzish, balki xalq ijodkorligiga hurmat-zikr bo'lib sanaladi.

Xulosa qilib aytganda, o'zbek xalq qo'shiqlarini o'rganish – milliy madaniyatimizga bo'lgan cheksiz mehr-muhabbat va ehtiromimiz namunasidir. Har bir qo'shiq xalqimiz ijodkorligi sanalib, yuksak madaniyatimiz ummoniga qo'shilgan beqiyos xazinadir.

Adabiyotlar

1. O'zimiz yozib olgan qo'shiq matnidan.
2. Бегондорди А.Н. Собранное сочинение. Т.1. с. 131.
3. Imomov K., Mirzayev T., Sarimovqov B., Safarov O. O'zbek xalq og'zaki poetik ijodi. – T.: "O'qituvchi", 1990. – 304 b.
4. Shoda-shoda marzand: O'zbek xalq qo'shiqlari (To'plab nashrga tayyorlovchi Ergash Ochilov). – T.: "Sharq", 2006. – 416 b.
5. O'zbek folklorshunosligi masalalari, 2-jild. (Mas'ul muharrir: filologiya fanlari doktori, professor Mamatqul Jo'rayev). – T.: "Fan", 2010. – 171 b.
6. Safarov O. To'y umborak yor-yor. – T.: "Madaniyat", 2000.
7. Buxor elda gul sayli. To'plab nashrga tayyorlovchi: filologiya fanlari doktori, professor D. O'raeva, filologiya fanlari nomzodi, dotsent D. Rajabov)
8. Nosarov R. Xalq qo'shiqlari kompozitsiyasi. – T.: "Fan", 2006.
9. Ortiqmatov N. Qo'shiqlarda takrorlarning tiplari. O'FA, 2008. 6-son, 77-79-betlar.
10. Alisher Navoiy. Mukammal asarlar to'plami. Yigirma jildlik. Toshkent, 1998. 3-jild. 216-bet.

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

№ 1, 2018

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro, 2018

To'lganov Abdulqobil Abdulrahimovich, tarixiya fanlari doktori, professor
Bogiykulov Ubolboy Shoyimqulovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Makhammad Mubti Huseinovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Bogiyev Kadiyog' bogiyovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Oliyevlar Abdulhalim Oliyevich, pedagogika fanlari doktori, professor
Bekirov Oqil Abduraxmon, pedagogika fanlari doktori, professor (Ikhtisodiy shaxmat pedagogika universiteti, Rossiya)
Yasayeva Yelka Kristina, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Fyodorov nomidagi Jambul Viloyati Universiteti, Bolgariya)
Gakhov Sidiq Gakhovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Berkov Sharif Raxmatullayevich, psixologiya fanlari doktori, professor
Jabborov Ibrim Akhmedovich, psixologiya fanlari doktori, professor
Kamruba Fafno karimovich, psixologiya fanlari doktori, professor
Kudrov Vladimir Vasilyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Narxoz shaxmat universiteti, Rossiya)
Mavqin Vladimir Gopiyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yekaterinburg shaxmat universiteti, Rossiya)
Chudobina Vera Reterovna, psixologiya fanlari nomzodi (Leningra pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)
Oliyev Leonid Fedorovich, psixologiya fanlari nomzodi, RAU professori (Abxan, Rossiya)
Kerzhakov Igor Nikolayevich, pedagogika fanlari nomzodi, RAU professori (Kiyev, Ukraina)
Slovenko Lyudmila Pavlovna, filozofiya fanlari nomzodi, doktorant ("Oliy iqtisodiy va ma'naviyat" milliy ixtisodiy universiteti, Rossiya)
Tajikidzelev Zoltana Ja Abdulazizovich, tarixiya fanlari doktori, professor
Azerov Alimur Raxmatovich, tarixiya fanlari doktori, professor
Oliyeva Deminoy Saodatovna, Biologiya fanlari doktori, professor
Lamebaeva Shaina Naimovna, Biologiya fanlari doktori, professor
Dunayev Dursatmurod Oqilovich, filozofiya fanlari doktori, professor
Fayzov Shukurmurod Kamolovich, tarix fanlari doktori, professor
To'liyev Helen Hojyevich, tarix fanlari doktori, professor
Mavqin Sharafat Mavqimovich, tarixiya fanlari doktori, professor
Makhammadov Husn Mavqimovich, tarixiya fanlari doktori, professor
Bo'laboyev Muhammadjon To'liyevich, iqtisod fanlari doktori, professor
Bo'liyev Salayman Bo'liyevich, biologiya fanlari doktori, professor
Oliyev Sharofjon Shukurovich, pedagogika fanlari doktori, professor

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

№ 1, 2018

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasini taqabildagi O'AVK Rayonlarining 2016-yil 29-dekabrining qurumi bilan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yidagi ilmiy-nazariy va metodik jurnallarni yanada rivojlantirish va ularning ma'naviyatni shakllantirishda olingan yutuqlari haqida ma'lumot berish va bu ma'lumotlarni o'qituvchilarga, ilmiy xizmatkoriga va talim-sharoitidagi boshqaruvchilarga taqdim etish bo'yidagi ilmiy-nazariy va metodik jurnalning tashkil etilishi haqida. 2016-yil 22-avgustda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori bilan qabul qilingan.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 4 marta chiqadi.

Jurnal O'zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyati matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-avgustda № 05-072-sonli qaroriga asoslanib bular to'g'risida e'lon qilingan.

Musavvir: Buxoro davlati universiteti

Tahsiliyat ma'ruzisi: O'zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy

Elektron manzil: ped_mahorat@uznet.uz

TAHRIR HAY'ATI:

Bosh muharrir: Adilov Daviyev Ramazonovich – pedagogika fanlari doktori, professor
Bosh muharrir o'rinbosari: Nurov Z.roda Daviyev Negmatovich – iqtisod fanlari doktori, professor
Mas'ul ko'chib: Hamroyev Alifon Ro'ziyulovich – pedagogika fanlari o'qituvchi, dotsent

MUNDARIJA-CODEFKANHE-CONTENTS

D.Devronova, F.Nasirov. O'zbekiston vakilari baxri - iqbol va baxri kibratini yanig'ra kibrat 7

PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIKA

M.Makhdumov. Ta'limni didaktik loyihalashtirish yanig'ra qarashlar 16

Z.Azimova. Talabalar ma'naviyatini rivojlantirishning psixologik-psichologik shartlari 14

B.Kadava. Litsenziya talablarini qabul qilishda muhim muammasi - shartlar muammasi 18

M.Palavina. Sovremennye tekhnologii v osvedomlennoy sotsialnoy adaptatsii lichnosti studenta 25

B.Nalazkova. Obrazovatelnoye prostoystvo na Ukrainy vtoroy poloviny XIX - nachala XX veka 29

B.Mirzayeva. Natsionalnoy psixologii vliyeniye na razvitiye i korrektsiyu obrazovatelnoy psixologii v sisteme nepravilnoy obratnoy 34

N.Khalilova. Talabalar ma'naviyatini rivojlantirishda didaktik muammasi - shartlar muammasi 37

G.Ibratova. XII-XIII asrlarda ta'lim muammasi 41

R.Nasirova. Maktabdacha tarbiya yo'nalishi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 45

Z.Alimov. Oliy maktabda ta'lim muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 49

SHARH

A.Lomova. O'zbekistonda ta'limni yanig'ra qarashlar muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 53

F.Murodov. Vazirlik tomonidan ta'limni yanig'ra qarashlar muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 58

R.Ahmedov. S. Qodirova. Understanding educational psychology 63

D.Toshova. Sizni kamalga olib boradigan muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 66

F.Shadiev. Psixologiya - psichologiya muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 69

Sh. Farmonova. Loyihaviy ta'lim muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 74

M. Kozlov. Pedagogika yanig'ra qarashlar muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 80

M. Tilova. O'zbekistonda ta'limni yanig'ra qarashlar muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 88

D. Mirzayeva. Muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 93

BOSHLANG'ICH TA'LIM

S. Avetov, M. Sharipova. Qo'llaniladigan muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 99

F. Safarov. Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari uchun foydali: ko'rsatmalar va shartlar 103

G. Sayfullayeva, L. Alimova, A. Sayfullayeva. Maktabdacha yo'nalishi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 110

R. Jumayev, S. Makhdumova. Ahmad Donishning pedagogik qarashlar: ta'limni yanig'ra qarashlar 114

N. Adilova. O'qituvchi ta'lim muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 117

N. Safarova. O'qituvchi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 120

Z. Umarov. O'qituvchi muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 124

R. Ismoilova. O'qituvchi muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 130

M. Jumayeva. Boshlang'ich ta'limni yanig'ra qarashlar muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 134

F. Qosimov, M. Qosimova. Ma'naviyatni yanig'ra qarashlar muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 138

M. Halimova. Boshlang'ich ta'limni yanig'ra qarashlar muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 145

OTIRMOQ-GUMANITAR TA'LIM

B. Fazlov. Oliy ta'limda "O'qituvchi" muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 149

M. Davlatov. An'anaslar muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 153

S. Guliyeva. Traditional education yanig'ra qarashlar muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 160

M. Nasirova. Milliy ta'limni yanig'ra qarashlar muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 165

N. Ermatova. P.O. Yegorov. O'zbekiston tarixi o'qituvchi muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 168

ANIQVA TA'BIIY FANLAR

G. Xudoynazarova, Sh. Zaripova, Sh. Xudoynazarova. "Metallar va metallarlar. Metallar muammasi bo'yicha ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limni yanig'ra qarashlar 172